

คุณภาพสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ
ประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย
อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

Social quality and participation in community
development A case study : Na Rat District Muang
Nakhon Phanom District Nakhon Phanom Province

อนุวัฒน์ พลทิพย์¹, พัชรวดี เพ็งสระเกตุ² และจุฑาลักษณ์ แสนโท³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องคุณภาพสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยคุณภาพสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยผลการวิจัยมีดังนี้

กลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมา เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 49.5 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมา มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.7 เกินกว่าครึ่งหนึ่งจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 21.7 โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากถึง ร้อยละ 38.0 รองลง

^{1,2,3}คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

อีเมลล์: ae_cdkku@hotmail.com, phatchybell95@gmail.com, juthaluck.npu.ac.th

มาคือประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 22.3 ซึ่งหนึ่งในสามมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.0

โดยมีสมมติฐานการวิจัยและผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยสถิติ Chi-square ในรูปแบบการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross tabulation) 3 สมมติฐานดังนี้

1) ตัวแปรแปรระดับความเป็นปึกแผ่นทางสังคมกับตัวแปรระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ตัวแปรแปรระดับทุนทางสังคมกับตัวแปรระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ตัวแปรแปรระดับการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับตัวแปรระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.857) โดยผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเนินสะอาดมีความสามัคคีและความเป็นแผ่นภายในชุมชนนั้นยังไม่มากเท่าที่ควรจึงส่งผลให้เมื่อต้องการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดๆที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมก็ต้องเสนอผลประโยชน์หรืออธิบายถึงประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับเพื่อเป็นแรงจูงใจในการขอความร่วมมืออยู่เสมอ คนในชุมชนหมู่บ้านเนินสะอาดยังคงไม่เห็นถึงข้อดี จุดแข็งหรือทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ แต่ยังคงมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างชุมชนใกล้เคียงด้วย เช่น กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the social quality factors related to the level of development participation in community. 2) to study the level of development participation in

community and 3) to provide guideline on development participation in community. The results were:

Half of the sample was male. 50.5 percent are female minor. 49.5 percent between the ages of 41-50 years old accounted for 27.0 percent, followed by aged 31-40 years accounted for 20.7 percent of more than half of graduates in primary education. Accounted for 53.0 percent, followed by the secondary level. 21.7 percent were employed by farmers as much as 38.0 percent, followed by the professional trade. 22.3 per cent of which one third are earning less than 6,000 baht per month, equivalent to 34.0 per cent.

The hypotheses and test hypotheses with Chi-square statistics in a cross tabulation analysis 3 the following assumptions.

1) Variable degree of social solidarity with the variables involved in the development of community relations at the significant level of 0.05.

2) Variable levels of social capital variables on the level of participation in the development of community relations at the significant level of 0.05.

3) Variable levels to build social networks with variable levels of participation in community development are interrelated significantly statistically significant at 0.05

The level of development participation in community as a whole in the medium to low (average 2.85 standard deviations. 0.857), the results of in-depth interviews found that people in the community are they have quite a few unities but they also participate in activities and create social networks with other communities.

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้การดำเนินงานจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เป็นผลสืบเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และ 10 ที่ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศโดยเนื้อหาสาระจะเน้นการพัฒนาที่มุ่งสู่การเป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society) เนื่องจากในอดีตจะเน้นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจเป็นหลักโดยมี GDP (Gross Domestic Product) หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นตัวชี้วัดความเจริญของประเทศ แต่จากผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การใช้ GDP เป็นตัวชี้วัดเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ ควรใช้สิ่งที่เรียกว่า GNH (Gross National Happiness) หรือดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสังคม

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดดัชนีชี้วัดความสุข โดยได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคลและครัวเรือน ระดับชุมชนและท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ซึ่งในระดับมหภาคนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ใช้ดัชนีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Index) เป็นดัชนีหนึ่งร่วมกับดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และดัชนีการพัฒนายั่งยืนในการประเมินผลกระทบของการพัฒนา สำหรับคุณภาพสังคม (Social Quality) ถึงแม้จะเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย แต่เมื่อทำการศึกษาก็พบว่า มีหลากหลายหน่วยงานที่ได้ทำการศึกษาแนวคิดที่เชื่อมโยงกับเรื่องคุณภาพสังคม เพื่อให้สังคมไทยไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ประกอบไปด้วย ประการแรก คือ ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ การลดความไม่เท่าเทียม และความขัดแย้ง การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประการที่สอง คือ การสร้างทุนทางสังคม คือ การนำเอาทรัพยากรที่มีศักยภาพมาเชื่อมต่อการเป็นสมาชิกในเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในเชิงสถาบันไว้เป็นฐานสนับสนุน เพื่อให้มีบทบาทในการผลิตซ้ำในชนชั้นและประการที่สาม คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคม คือ การทำกิจกรรมให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อจุดประสงค์ของการแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ซึ่งคุณภาพทางสังคมถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน

โดยทีมผู้วิจัยเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้มหาวิทยาลัยนครพนมเปรียบเสมือนเป็นพื้นที่องค์กรชุมชนในการภาคีเครือข่ายในการร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งทีมผู้วิจัยมีความประสงค์การสำรวจและประเมินสถานการณ์คุณภาพสังคมของชุมชนบ้านเนินสะอาดว่าเป็นอย่างไร และปัจจัยด้านใดบ้างที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการพัฒนาชุมชนบ้านเนินสะอาดต่อไป ในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมศักยภาพให้ชุมชนที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยนครพนมมีความเข้มแข็งด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณภาพสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพสังคม

แม้เรื่องคุณภาพสังคม (Social Quality) จะเป็นเรื่องที่ใหม่มากในสังคมไทย แต่เมื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้พบว่า มีหลากหลายหน่วยงานที่ได้ทำการศึกษาแนวคิดที่เชื่อมโยงกับเรื่องคุณภาพสังคม เพื่อให้สังคมไทยไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาประเทศ และนอกจากการศึกษาจากนักวิชาการของประเทศไทยแล้ว ก็ยังพบว่านักวิชาการต่างประเทศเองก็ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้เช่นเดียวกัน และแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพสังคมก็ยังเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดอื่น ซๆ ดังนี้

- (1) แนวคิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Cohesion) จุดเน้นของความเป็นปึกแผ่นทางสังคมมีเป้าหมายในสองมิติของการพัฒนาสังคม

ที่เกี่ยวข้องกันและกัน แต่สามารถแยกออกจากกันได้ในการวิเคราะห์ มิติแรก คือ การลดความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียม ความแตกแยกและความขัดแย้ง ซึ่งได้ครอบคลุมแนวคิดการกีดกันทางสังคมไว้ในมิตินี้ มิติที่สอง ได้รวมองค์ประกอบที่มีเจตจำนงในการสร้างความเข้มแข็ง ได้แก่ การเชื่อมโยงทางสังคม พันธะ และความผูกพันต่อชุมชน มิตินี้ได้รวมเอาแนวความคิดทุนทางสังคมเข้าไปด้วย สำหรับการวัดความเป็นปึกแผ่นทางสังคมมีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น อัตราการเป็นสมาชิกขององค์การและการมีส่วนร่วมในองค์การ ความสัมพันธ์และความไว้วางใจทางสังคม ผลการปฏิบัติงานของสถาบันสาธารณะและเอกชน การกระจายรายได้ ความเป็นฝักฝ่ายของกลุ่มเชื้อชาติ การรังเกียจและกีดกันทางเพศ ในเรื่องการศึกษา การทำงาน และการสาธารณสุข (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550: 29-30)

(2) แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capital) ในช่วงปี 1980s มีนักสังคมวิทยา 2 ท่าน คือ Pierre Bourdieu และ James S. Coleman ซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญและได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการบุกเบิกและวิเคราะห์แนวความคิดอย่างเป็นระบบ และถือเป็นต้นแบบแนวคิดในปัจจุบัน แนวคิดทุนทางสังคมว่าเป็น “การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่จริงหรือที่มีศักยภาพมารวมเข้าด้วยกัน โดยเชื่อมต่อกับเรื่องของการเป็นสมาชิกในเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์เชิงสถาบันซึ่งมีมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ซึ่งจะ使人ที่เป็นสมาชิกมีทุนเป็นของตนเองร่วมกันไว้เป็นฐานสนับสนุน” ทุนทางสังคม James S. Coleman ได้อธิบายทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมประสานการจัดระเบียบหรือการจัดองค์กร สมาคม เขาเชื่อว่า ทุนทางสังคม มีอยู่ในโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมาตั้งแต่ดั้งเดิม ซึ่งทำให้การกระทำที่โยงใยในสังคมของแต่ละคนดูง่ายขึ้น เช่น พ่อค้าในตลาดเมืองไคโรจะมีการให้ข้อมูลลูกค้าแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการถ้อยทีถ้อยอาศัย หรือการเอื้อประโยชน์ต่อกัน ซึ่งเป็นเกณฑ์ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นความพอใจร่วมกัน การสื่อสารและการรับรองต่างๆ จะเกิดขึ้นในเครือข่ายทางสังคม นั่นคือ Coleman เห็นว่า “ทุนทางสังคมสามารถมีลักษณะของผลประโยชน์สาธารณะได้” ซึ่งจะพหุชุมชนสามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550: 29-30)

(3) แนวคิดเกี่ยวกับการเครือข่ายทางสังคม(Social Network) กล่าวได้ว่ารากฐานของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม มีที่มาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) อันถือเป็นทฤษฎีมหภาค (Macro Theory) และ เก้าแก่ทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ซึ่งนำไปใช้ได้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่ระดับจุลภาค/ปัจเจกบุคคล (Micro Level - Individual) ไปจนถึงระดับมหภาค/สังคม (Macro Level - Society) โดยมีแหล่งกำเนิดของทฤษฎี จาก 3 แหล่ง คือ เศรษฐศาสตร์เชิงอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Economics) มานุษยวิทยาเชิงหน้าที่ (Functional Anthropology) และจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology)(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550 : 115-116)การสร้างเครือข่าย (Networking) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิต ระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย (นฤมล นิราทร, 2543 : 8) สำหรับเหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น นฤมล นิราทร (2543: 11-12) กล่าวว่าเป็นเพราะ (1) ต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก (2) ต้องการทรัพยากรในการทำงาน (3) ต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน (4) ต้องการความชำนาญเฉพาะ ด้านในการแก้ไขปัญหา (5) ต้องการประหยัด และ (6) ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

2) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis)
2. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making)
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation)
4. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits)
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

สมลักษณะ ไชยเสรีรัฐ (2549 : 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2) ทัศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงจังต่อ

ประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีทำที่ที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วม และต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะสามารถพัฒนาดำเนินไปได้ดียิ่งขึ้น

3) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความสำเร็จ หรือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำการวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจ

การมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

5) ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไข ปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกัน ในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคง ยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมี ความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการ เจรจาทหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้อง หรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

6) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้าง ให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือจะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการ พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสาร แบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง กัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่าง ผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้จำเป็นเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะ เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมาย ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้ สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับ ทุกๆ คน

7) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความ ประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้า ร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุ

ชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

8) การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผล และเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม จำนวน 1,117 คน (องค์การบริหารส่วน

ตำบลดนาราชควาย, 2558)

2) กลุ่มตัวอย่าง

(1) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดโดยใช้ตารางสุ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่แอนด์มอร์แกน (krejcie and Morgan) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 291 คน

(2) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างในเชิงเป็นไปไม่ได้ (Non-probability sampling) คือ การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาจกำหนดได้ว่าทุกส่วนของประชากรมีโอกาสได้รับการคัดเลือกโดยเท่ากัน อันเนื่องมาจากมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง ดังชั้นต่อไปนี้

ชั้นตอนที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการจัดสรรโควตา (Quota Sampling) เทียบบัญญัติไตรยางศ์เพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 พื้นที่ โดยสามารถกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

-เพศชาย มีจำนวน 565 คน กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 147 คน

-เพศหญิง มีจำนวน 552 คน กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 144 คน

ชั้นตอนที่ 3 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยทีมของผู้วิจัยดำเนินการลงเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

ชั้นตอนที่ 4 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยระบุคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างคือ 1) ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 10 ปี 2) เต็มใจให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 การประเมินทัศนคติของประชาชนเรื่องคุณภาพสังคม

ส่วนที่ 3 การประเมินทัศนคติของประชาชนเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ร่วมในการพัฒนาชุมชน

2) แนวประเด็นสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เรื่องคุณภาพสังคม

ส่วนที่ 2 เรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือโดยแบ่งตามประเภทของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญหาความสอดคล้องของข้อมูล (OIC) โดยต้องมีค่าอยู่ระดับ 0.67 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)แบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α -Cronbach's Alpha Coefficient) โดยต้องมีค่าอยู่ในระดับ 0.85 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำลงไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

2) แนวประเด็นการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่างแนวประเด็นการสัมภาษณ์จากการแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวประเด็นการสัมภาษณ์โดยตรงผ่านการพิจารณาจาก 2 ใน 3 ท่าน จึงถือว่าผ่านเกณฑ์สามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงแนวประเด็นการสัมภาษณ์ก่อนนำลงไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างชัดเจนและให้กับทีมผู้ช่วยวิจัยทำความเข้าใจแบบสอบถามเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนในการเก็บข้อมูล

2) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามนั้นซึ่งทีมผู้ช่วยนักวิจัยต้องชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่างเข้าใจอย่างชัดเจนจึงดำเนินการเก็บข้อมูล

3) ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของแบบสอบถาม

แล้วจึงนำมารหัสตามคู่มือลงรหัส หลังจากนั้นจึงดำเนินการกรอกข้อมูลในโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (SPSS)

4) สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีการระบุคุณสมบัติคือ 1) ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 10 ปี 2) เต็มใจให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน เพื่อนำข้อมูลมาพิสูจน์ข้อค้นพบในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งเป็นการวิเคราะห์ 2 ส่วนดังต่อไปนี้

(1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้การวิเคราะห์ ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยคุณภาพสังคม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

(2) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติอ้างอิง ได้แก่ Chi-square ในรูปแบบตารางไขว้ (Cross tabulation) เพื่อนำมาใช้ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการจัดหมวดหมู่ตามแนวประเด็นการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) รวมไปถึงการตีความตามบริบทด้วยหลังจากนั้นนำมาเทียบเคียงแนวคิดทฤษฎีที่ใช้การวิจัยและนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ หากพบข้อค้นพบที่แตกต่างระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณกับคุณภาพ ผู้วิจัยจึงจะใช้ในการอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมา เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 49.5 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมา มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.7 เกินกว่าครึ่งหนึ่งจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 21.7 โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรมากถึง ร้อยละ 38.0 รองลงมาคือประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 22.3 ซึ่งหนึ่งในสามมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.0 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม

ร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด มีดังต่อไปนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ระดับความเป็นปึกแผ่นทางสังคมของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาดส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน (จำนวน 129 คน) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นปึกแผ่นทางสังคมกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยสถิติ Chi-square ในรูปแบบการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross tabulation) พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ระดับทุนทางสังคมในชุมชนหมู่บ้านเนินสะอาดส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน (จำนวน 147 คน) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับทุนทางสังคมในชุมชนกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยสถิติ Chi-square ในรูปแบบการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross tabulation) พบว่า ตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ระดับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาดส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน (จำนวน 119 คน) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาดกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยสถิติ Chi-square ในรูปแบบการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross tabulation) พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.857) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการชักชวนให้คนในครอบครัวหรือ

เครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากเพียงข้อเดียว (ค่าเฉลี่ย 3.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.903) และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาชุมชนของภาครัฐมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดซึ่งอยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย 2.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.615)

ส่วนข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเรื่องคุณภาพสังคมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด ในประเด็นเรื่องคุณภาพสังคมของหมู่บ้านเนินสะอาด พบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในหมู่บ้านเนินสะอาดที่อธิบายว่าความสามัคคีและความเป็นแผนภายในชุมชนนั้นยังไม่มากเท่าที่ควรจึงส่งผลให้เมื่อต้องการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดๆที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมก็ต้องเสนอผลประโยชน์หรืออธิบายถึงประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับเพื่อเป็นแรงจูงใจในการขอความร่วมมืออยู่เสมอ คนในชุมชนหมู่บ้านเนินสะอาดยังคงไม่เห็นถึงข้อดี จุดแข็งหรือทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่แต่ยังคงมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างชุมชนใกล้เคียงด้วย เช่น กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ที่มักจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนอื่นๆเมื่อมีโอกาสอยู่เสมอ โดยแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพสังคมในระดับหมู่บ้านกรมพัฒนาสังคมและกรมพัฒนาสวัสดิการเป็นผู้พัฒนาตัวชีวิตในสวนภูมิภาคตัวชีวิตคุณภาพสังคมที่พัฒนาในประเทศไทยเน้นในเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว การส่งเสริมเศรษฐกิจ ข้อมูลข่าวสาร สุขภาพ ทุนทางสังคม การปรับตัว และการหลีกเลี่ยงความเสี่ยง อย่างไรก็ตาม ดัชนีตัวชีวิตคุณภาพสังคมไม่สามารถอธิบายสถานะที่ชัดเจนของสังคมได้ ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนากลยุทธ์ใหม่ที่จะช่วยในการวัดระดับคุณภาพสังคม ส่วนประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาดยังประสบปัญหาในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สาเหตุเกิดจากการที่ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาว่างเพราะต่างก็ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว จึงเป็นเรื่องที่ยากที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพร้อมๆกัน แต่ก็ยังมีบ้างสำหรับคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่จะเป็นผู้สูงอายุ เพราะจะมีเวลาว่างอยู่แต่กับบ้าน จึงอยากที่จะมาช่วยในการทำกิจกรรม ฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะทำให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมแสดงความคิดเห็น และยังทำให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกันภายใน

ชุมชนเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับภาครัฐ และผู้นำด้วยว่ามีการเข้าถึงประชาชนในชุมชนมากน้อยเพียงใด และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้หรือไม่ หากทุกคนไม่มีความร่วมมือกันและไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนไม่พัฒนาและไม่เข้มแข็งไม่ยั่งยืนและอาจทำให้มีปัญห่อื่นๆตามมาด้วย โดยลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมมี 4 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โครงการการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

โดยหลักการสำคัญที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้นแนวทางที่ทางกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้เสนอแนวทางที่สอดคล้องกับหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่าน โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพสังคมในประเด็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคม

2) หลักการขจัดความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงัก และล้มเหลวสอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพสังคมในประเด็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นและการสร้างทุนทางสังคมในชุมชน

3) หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพสังคมในประเด็นการสร้างทุนทางสังคมในชุมชน

4) การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถ คำนึงตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนาสอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพสังคมในประเด็นการสร้างทุนทางสังคมในชุมชน

5) หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้สอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพสังคมในประเด็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นและนำไปสู่การสร้างเครือข่ายในการทำงานพัฒนาชุมชนเป็นทีม

6) หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพแนวคิดคุณภาพสังคมในประเด็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นและการสร้างทุนทางสังคมในชุมชน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องคุณภาพสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม มีการอภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ระดับความเป็นปึกแผ่นทางสังคมของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน โดยสังคมที่มีคุณภาพมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของถวิลวดี บุรีกุล (2552) ที่ศึกษาเรื่องคุณภาพสังคมในประเทศไทย พบว่า คุณภาพสังคมเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนความสนใจของปัจเจกเป็นความสนใจส่วนรวมเป็นเรื่องสาธารณะ และนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้

2) ทุนทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กันซึ่งผลการศึกษา พบว่า ระดับทุนทางสังคมในชุมชนหมู่บ้านเนินสะอาดส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย โดยผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) ที่อธิบายว่าทุนทางสังคมสามารถมีลักษณะของผลประโยชน์สาธารณะซึ่งจะเป็นปัจจัยที่นำชุมชนนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

3) การสร้างเครือข่ายทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งผลการศึกษา พบว่าระดับการสร้างเครือข่ายทางสังคม

ของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาดส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของณัฐวัชร เฝ้าภู (2554) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเป็นเครือข่ายทางสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมุสลิม บ้านสมอเอก พบว่า จากการศึกษาพบว่าบริบทของชุมชนสมอเอกเป็นแบบ “ชุมชนชนบท” ความสัมพันธ์ทางสังคมก็เป็นแบบกันเอง เนื่องจากเป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมด ไม่มีความแตกต่างทางชนชั้น มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และยังเป็นชุมชนสมอเอกเป็นชุมชนมุสลิมที่เคร่งครัดต่อการปฏิบัติศาสนกิจการอยู่แบบเครือญาติเป็นปัจจัยหลักของความเข้มแข็งของชุมชนและนำไปสู่การเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง แนวทางการพัฒนาชุมชนสมอเอกโดยผ่านกลุ่มต่างๆนั้นสามารถกระทำได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มแกนหลักที่สำคัญ เช่น กลุ่มกรรมการมัสยิด กลุ่มกรรมการชุมชน กลุ่มธนาคารต้นไม้ กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย โดยผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเนินสะอาดมีความสามัคคีและความเป็นแผ่นภายในชุมชนนั้นยังไม่มากเท่าที่ควรจึงส่งผลให้เมื่อต้องการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดๆที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมก็ต้องเสนอผลประโยชน์หรืออธิบายถึงประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับเพื่อเป็นแรงจูงใจในการขอความร่วมมืออยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการศึกษาของธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ (2554) ศึกษาเรื่องเครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นเกิดจากความพึงพอใจในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่สมดุล หากต้องการให้คนเข้ามาเป็นเครือข่ายและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมใดๆ ต้องเสนอถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนหมู่บ้านเนินสะอาด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.857)โดยผล

การสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเนินสะอาดมีความสามัคคีและความเป็นแผ่นดินภายในชุมชนนั้นยังไม่มากเท่าที่ควรจึงส่งผลให้เมื่อต้องการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดๆที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมก็ต้องเสนอผลประโยชน์หรืออธิบายถึงประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับเพื่อเป็นแรงจูงใจในการขอความร่วมมืออยู่เสมอ คนในชุมชนหมู่บ้านเนินสะอาดยังคงไม่เห็นถึงข้อดี จุดแข็งหรือทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ แต่ยังคงมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างชุมชนใกล้เคียงด้วย เช่น กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

จากประเด็นข้อมูลสำคัญดังกล่าว จึงทำให้เกิดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ในการส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพสังคมที่ดีขึ้นด้วยการสร้างความสามัคคีเพื่อความเป็นปึกแผ่นในชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงข้อดีหรือจุดเด่นของชุมชนในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมความรู้ ความคิดและค่านิยมด้านความร่วมมือเพื่อเป็นการสร้างทุนทางสังคมของชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมทั้งกับคนภายในชุมชนและคนภายนอกชุมชนเพื่อทำให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากปัจจัยด้านคุณภาพสังคมดังกล่าวนำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าได้

เอกสารอ้างอิง

- เกษมศานต์ ชัยศิลป์. (2548). **การพัฒนาเครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนารวมมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ เส็งประชา. 2538. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. 2549. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2543. **การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2549. **รัฐ-ชาติกับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่ : Nation-State and the New World (Dis)**. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

- ธันวดี ดอนวิเศษ. 2552. **คุณภาพสังคมของชุมชนในทัศนะของชาวชุมชน ศึกษา
กรณีชุมชนเปี่ยมธรรม เขตหนองจอก กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.**
- ธิดารัตน์ คิมกระโทก. 2551. **กระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการการชุมชน : ศึกษา
กรณีตำบลสมานฉันท์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.**
- ฐิติมา สดากร. 2550. **คุณภาพชีวิตหมอนวดแผนไทยในกรุงเทพมหานครและ
นนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.**
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2539. **สังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง. คณะกรรมการ
เผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา.**
- นภาพรณ พิงพัฒน์. 2550. **เปิดโลกความสุข GNH. กรุงเทพฯ : มติชน**
- นภาพรณ หะวานนท์ และคณะ. 2550ก. **ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน :
ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- นฤมล นิราทร. 2543. **การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ.
กรุงเทพฯ: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้
แรงงานเด็ก.**
- นิศารัตน์ ศิลปเดช. 2540. **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: พิเศษ
การพิมพ์.**
- บุญนาค ตีวกุล. 2543. **ชนบทไทย : การพัฒนาสู่ประชาสังคม. กรุงเทพฯ: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ และพลาวรรณ คำพรรณ. 2549. **รายงานวิจัยเรื่องโครงการ
ศึกษาชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการสร้างสรรค์ คีนพลังสู่ชุมชน. เอกสาร
วิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.**
- บทความพิเศษ โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย. 2547. **มติชนสุดสัปดาห์
(25 ,1263).**

- ประเวศ วะสี. 2541. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และ ศีลธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- ประเวศ วะสี. 2552. **สร้างคุณค่าความเป็นคน สร้างสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ: บริษัท ที คิว พี จำกัด.
- ปริญญาภรณ์ จันทรรักษ์. 2551. **กระบวนการขับเคลื่อนของสังคมต่อการแก้ไข ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 กับการสร้างวาทกรรมเรื่องสิทธิ เนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- ปังปอนด์ รักอานวยกิจ และพิริยะ ผลพิรุฬห์. 2550. **ความสุขกายสบายใจของ คนเมือง**. ค้นวันที่ 30 เมษายน 2557 จาก <http://www.pr.mahidol.ac.th>
- ปัทมาวดี โปชนกุล ชูชุกิ. 2548. **ทุนทางสังคมกับการพัฒนา**. ในเอกสารการสอน ชุดวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนา. หน่วยที่ 14. มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช สาขาสังคมศาสตร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ปิยะวิทย์ เทพอานวยสกุล. 2549. **นโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพที่ดี: ชุมชน เข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ: บริษัทเปปไทย พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ไพโรจน์ ภัทรานุกุล. 2545. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชน พึ่งตนเองแบบยั่งยืน : กรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ**. วารสาร พัฒนบริหารศาสตร์. ปีที่ 42 ฉบับที่ 3:1-70.
- เย็นใจ เลหาวิช. 2523. **การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. วารสารการศึกษา แห่งชาติ. ปีที่ 14 (สิงหาคม-กันยายน): 7-9.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. **พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เริงชัย ต้นสุชาติ. 2551. **ดัชนีวัดความสุขและความอยู่ดีมีสุขของประชากรอำเภอ สันทราย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์. 2548. **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- วัชรพงศ์ โกมูทธรรมวิบูลย์. 2550. **พจนานุกรมนักเรียน ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.

- วิชัย เทียนถาวร และคณะ. 2542. **การศึกษาสภาวะครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวพึงประสงค์ของประเทศไทย**. วารสารการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 22 (เดือน ต.ค.-ธ.ค.): 26-38.
- วิทยากร เชียงกุล. 2549. **แนวคิดจากฐาน การพัฒนาเพื่อความสุขประชาชาติ**. กรุงเทพฯ: เอเชียติจิตอลการพิมพ์ จำกัด.
- วิไล แก้วเกษ. 2547. **กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน บ้านสว่าง จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สังคม คุณคนาการสกุล. 2544. **ศัพท์พัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: ธนศวร พรินต์ติ้ง จำกัด.
- สไตส์ ชันติวรงค์. 2550. **ฐานันธาร “ความสุขมวลรวมประชาชาติ 2” คิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2549. **สังคมวิทยาองค์การ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2550. **ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายสุรี จุติกุล. 2523. **การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต: ช่วงชีวิตวัยเด็ก**. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. ปีที่ 14 (เดือนพฤษภาคม) : 15-18.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. 2546. **วารสารพัฒนาสังคม**. 7 ฉบับที่ 2 ธันวาคม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมยศ เชื้อไทย. 2549. **หลักกฎหมาย: กฎหมายมหาชนเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- สมยศ เชื้อไทย. 2549. **ทฤษฎีกฎหมาย:นิติปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2528. **ชีวิตของคนไทย**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเพิ่มเสริมกิจ.

- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: สุทรไพศาล.
- สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ. 2549. การพัฒนาดัชนีวัดความสุขของไทย. สรุปรจากการสัมภาษณ์เรื่อง ความสุขมวลรวมประชาชาติและเศรษฐกิจพอเพียง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551. คุณภาพชีวิตคนไทยในปี 2552 สถิติ : ตัวชี้วัดการขับเคลื่อนสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- ลีปนพนท์ เกตุทัต. 2540. แนวคิดการวิจัยและพัฒนาในอนาคตของประเทศไทย. จดหมายข่าวประชาคมวิจัย ราย 2 เดือน. ฉบับที่ 12 (มีนาคม): 17-18.
- สุพรรณณี ไชยอำพร. 2550. รูปแบบแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).
- สุพรรณณี ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ. 2534. รายงานการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของคนไทย: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวเมือง และชาวชนบท. เอกสารวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เสรี พงษ์พิศ. 2548. ชุมชนเรียนรู้ อยู่เย็นเป็นสุข. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงษ์พิศ และคณะ. 2544. วิสาหกิจชุมชน: แผนแม่บท แนวคิด แนวทาง ตัวอย่างร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาไท.
- อภิญา ตันทวีวงศ์และคณะ. 2548. กลเม็ดเด็ดจัสสุข. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- องค์การสหประชาชาติ. 2547. รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย พ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ: องค์การสหประชาชาติ.

- อำนาจ สันเทพ. 2532. การศึกษาความต้องการคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในสาธารณสุขเขต 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Campbell, A., Convers, D.E., & Rogers, W. 1976. **The Quality of American Life : Perspectives, Educations, and Satisfactions.** New York: Russell Sage.
- Chao-Yin, Lin. 2008. **The Conceptual Issues of Social Quality.** Taipei: National Taipei University.
- House, J.S. 1981. **Work stress and Social Support.** London: Addisonwesley.
- Kahn, R.L. 1979. **Aging form Birth to Death : Interdiscipllnary Perspective.** Taiwan: Department of Social Work Nation Taiwan University.
- Max, Yun-Tung Wang. 2008. **Social Quality Indicators from Taiwan Perspective.** Taiwan: Department of Social Work Nation Taiwan University.
- UNESCO. 1993. **Quality of Life Improvement Programs.** Bangkok: UNESCO Regional Office.
- United Nations Development Program-UNDP. 2004. ค้นเมื่อวันที่ 1 ก.พ. 2553 จาก www.nidambe11.net/ekonomiz/.../article2004oct22p10.htm.
- Weiss, R. 1981. **Doing unto others.** The Provision of social relationship. In. Zick (ED.), Englewood cliffs: N.J. Prentice Hall.
- Yeun-wen, Ku. 2008. **Beyond East Asian Welfare Regime : Constructing Social Quality Indicator in Asia.** Taiwan: Department of Social Work Nation Taiwan University.